

СУСПІЛЬНІ НАУКИ ТА ФІЛОЛОГІЯ

УДК 82.09(100):316.612]:37.013.42-057.87

**ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА
ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА»**

Г. Д. Василюк,

Л. А. Пузовикова,

викладачі зарубіжної літератури

(Житомирський агротехнічний коледж)

У статті представлено досвід формування соціальної компетентності студентів інтерактивними засобами навчання на заняттях з дисципліни «Зарубіжна література».

Ключові слова: компетентність, ключові компетентності, інтерактивні засоби навчання, інтерактивні технології, компетентнісно-зорієнтований підхід в освіті.

Постановка проблеми

Сьогодні суспільству необхідно сформувати таку особистість, яка не тільки знає і вміє здійснювати відповідні професійні операції, а компетентну, ініціативну, креативну, здатну працювати в команді, прогнозувати й досягати своєї мети. Все частіше доводиться констатувати, що не тільки знання й зміст літературної освіти формує універсальні навички й компетенції, які студент зможе реалізовувати, застосовувати впродовж усього життя для свого сталого саморозвитку [4, с.12]. Саме тому формування соціальної компетентності студентів інтерактивними засобами навчання – нагальна проблема сьогодення, розв’язання якої допоможе сформувати на заняттях літератури вміння, необхідні для сучасного життя, а саме: бути комунікабельними, контактними в різних соціальних групах; адаптуватись до життєвих ситуацій, які постійно змінюються; розкривати інтелектуальний, творчий, моральний потенціал; брати на себе відповідальність; оволодівати інформаційними технологіями; генерувати нові ідеї; творчо мислити, знаходити нестандартні рішення тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблема розвитку ключових компетентностей студентів інтерактивними засобами навчання посідає важливе місце в роботах багатьох учених і є на сьогоднішній день актуальною. Зокрема, значимими вбачаються роботи вітчизняних педагогів, вчених та практиків, серед яких О. Локшина, Л. Ломако, О. Овчарук, О.Павленко, Л. Паращенко, О. Савченко, О. Пошетун, В. Раєвський, Г. Токмань та ін. Класифікацію та структурованість компетентнісного підходу розглядали у своїх працях як українські (Л.Паращенко, О. Сибіль, І. Родигіна та інші), так і російські дослідники (А. Дахін, Д. Іванов, В. Краєвський, А. Хуторський, С. Шишов та ін.). Вивчивши основні положення досвіду провідних вчених із

цього питання, у своїй діяльності керуємось практичними напрацюваннями таких дослідників, як С. Буряк, О. Онищенко, Г. Острова, Г. Сиротенко, Л. Штанько.

Формулювання цілей статті

Головним завданням роботи є вироблення оптимальних технологій та прийомів формування соціальної компетентності студентів на заняттях із зарубіжної літератури, розвиток здатності знаходити правильне рішення в різних життєвих ситуаціях, а також науково-теоретичне осмислення й узагальнення практичних підходів викладача до реалізації компетентнісно – зорієнтованого навчання.

Виклад основного матеріалу

Соціальна компетентність – здатність до співробітництва в групі та команді, мобільність, уміння адаптуватись і визначати особисті цілі та виконувати різні ролі й функції в колективі, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти індивідуальних і колективних дій; уміння визначати й реалізовувати мету комунікації в залежності від обставин; підтримувати взаємини; розв’язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях. Основою розвитку соціальної компетентності студентів коледжу повинні бути такі технології навчання, що забезпечать пізнавальну активність та самостійність студентів, будуть сприяти формуванню навичок застосування набутих знань на практиці. Такими є інтерактивні технології, суть яких полягає в тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу [4, с.44].

Важливо вже на початковому етапі заняття, взявши за основу літературний твір, сформулювати проблему для колективного вирішення. Для полеміки ставимо на занятті зарубіжної літератури питання таким чином, щоб вони викликали труднощі в розумінні авторської позиції, схвилювали студентів, адже лише тоді, коли кожен проникне в глиб самого питання, зможе пережити певну ситуацію разом із літературним героєм, тоді й досягаємо бажаного результату [1, с.63]. Наприклад:

- 1.Що означає «слухати своє серце» (П. Коельйо «Алхімік»)?
- 2.Хто кому заборгував (В. Маяковський «Борг Україні»)?
- 3.Що означає «жити заради дітей» (Б. Брехт «Матінка Кураж та її діти»)?
- 4.Як протистояти загальній істерії (Е. Йонеско «Носороги»)? Чим страшне «безумство натовпу» (Х. Кортасар «Менади»)?
- 5.Що означає «цінувати життя» (Дж. Грін «Провина зірок»)?

Формуванню соціальної компетентності сприяють й такі питання, що змушують студентів вживатися в роль головного героя, ставити себе на його місце, ділитися власним життєвим досвідом:

- 1.Чому важко налагодити дружні стосунки з батьками (Фр. Кафка «Перевтілення»)?
- 2.Чи варто бути «хитромудрим» (Гомер «Одіссея»)?

Важливо використовувати комунікативно-ситуативні вправи, що дозволяють діяти на занятті відповідно до тієї чи іншої ситуації, яку слід вирішити в певному творі, обравши для цього найбільш оптимальні шляхи:

1. Уявіть себе ілюстратором новели Ф. Кафки «Перевтілення». Автор, дізнавшись, що на обкладинці буде зображено комаху, запротестував. Чи зрозуміли ви таку категоричність письменника? Що запропонуєте натомість? (Ф. Кафка «Перевтілення»).

2. Візьміть інтерв'ю у автора збірки «Квіти зла»? Як би ви поставилися до таких віршів?

3. Де вихід із ситуації (Дж. Грін «Провина зірок»)? В чому «провина зірок»?

Комунікативно-ситуаційні вправи дають можливість спробувати себе у ролі слухача й оповідача, поета і письменника, вченого-дослідника й артиста, екскурсовода, місцевого жителя. На заняттях зарубіжної літератури за допомогою методу «Фанфік» [5, с. 39] студенти можуть виконувати роль письменника: дописують або переписують фінал твору (до прикладу, дописати закінчення п'єси М. Метерлінка на першому етапі його творчості – «театр смерті» або порівняти два закінчення: «театр смерті» і «театр надії» відносно п'єси «Синій птах»). Найпростіше працювати, коли фінал авторського твору не подобається читачам. Тоді вони легко проявляють фантазію, і зовсім по-іншому починає звучати «Скотоферма» Дж. Оруелла, «Мораль» Ст. Кінга чи «Гамлет» В. Шекспіра.

У рольових іграх практикуємо творчу роботу: написання листів автору чи герою [5, с.69]. До прикладу, лист Данте Аліг'єрі до Беатріче і навпаки, лист В. Шекспіру, Б. Брехту, М. Булгакову чи С. Кінгу. Ще важливіше писати листи тим, хто стоїть на грані відчаю (до прикладу, написати лист підтримки герою оповідання Г. Белля «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...», чи лист до Хейзел - героїні роману «Провина зірок» Жд. Гріна, чи лист Г. Замза з новели «Перевтілення». В ситуацію, коли життя повертається до людини не дуже приємним боком, може потрапити кожен, тому так важливо зрозуміти момент і знайти оптимальний вихід для героя чи хоча б слова втіхи для нього.

Інтегровані заняття покликані поєднувати у свідомості студентів інформацію різних навчальних дисциплін. Вивчення літератури через синтез різних дисциплін та видів мистецтва допомагає студентам продуктивніше засвоїти матеріал, розвиває їх всебічно, вчить їх головному – жити на землі. До прикладу: англійська мова і зарубіжна література – творчість В. Шекспіра; інформатика, психологія і зарубіжна література – «Квіти зла» Ш. Бодлера; релігієзнавство, географія, філософія і зарубіжна література – «Скляний равлик» М. Павича, «Мораль» С. Кінга, П. Коельйо «Алхімік»; математика, фізика, астрономія і зарубіжна література – «Божественна комедія» Данте; українська література і зарубіжна література – «Синій птах» Метерлінка та «Лісова пісня» Лесі Українки; всесвітня історія і зарубіжна література – Німецьке Просвітництво, італійське Відродження, друга Світова війна, перша Світова війна; комп'ютерні дисципліни, зарубіжна література – складання буктрейлерів, створення інтерактивних плакатів, робота в стилі скрайбінгу для будь-якого літературного твору, комп'ютерні кросворди тощо.

Заняття у вигляді «літературної майстерні» дає максимальне наближення до реального досвіду, отримання нового знання шляхом самостійного або колективного відкриття. Прикладом використання такого прийому є:- майстерня з вивчення лірики В. Маяковського, де кожен може спробувати написати «сходінками»(не обов'язково з римою);

- майстерня написання каліграм (за творами Г. Аполлінера), де можна спробувати створити вірш-малюнок;

- майстерня створення власних презентацій.

Важливо також використовувати різні види арт-техніки, в основі яких лежить творча діяльність, у першу чергу малювання. Творчий розвиток є не тільки головним терапевтичним механізмом релаксації на занятті, саме він допомагає виховувати здорову особистість. Обговоривши процес моральної деградації Доріана («Портрет Доріана Грея»), можна запропонувати студентам за допомогою відповідних смайликів показати це схематично. Від учасників зовсім не вимагається вміння малювати, адже такі тепер часи – студенти активно користуються смайликами в соціальних мережах та у спілкуванні мобільними телефонами. Таке завдання дозволить студентам відчути себе вільніше, пофантазувати, просто використовуючи готові смайлики чи малюючи власні. Починаємо зі смайлика, що ілюструє цитату «Душа у нього чиста і прекрасна» (так характеризується герой на початку роману) – смайлик має бути веселий, щасливий, симпатичний, усміхнений, далі через відповідні смайлики жорстокості, лицемірства, жаху приходимо до смайлика, що має показати «бридотне вишкірене обличчя» в кінці роману (мал. 1). Так цікаво спостерігати, як народжується смайлик жорстокості чи лицемірства у різних його варіантах!

Рис.1. Використання арт-техніки

В іншому випадку, як релаксацію на парі, можна використати спробу створити колаж чи каліграму (за власною поезією чи будь-якою іншою, що вивчається на занятті). Наприклад, каліграми Г. Аполлінера (мал. 2). У такому вигляді домашнє завдання чи тема одного із засідань гуртка.

Рис.2. Зразки каліграм

Формувати соціальну компетентність, творчу уяву та кращі людські якості покликані «заняття почуттів» [1, с.97]. Розвиток емоційної компетентності, емоційного інтелекту (EQ) – головне завдання занять пропонуваного типу:

- емоційне враження («срібна доба» російської поезії);
- сповідь (творчість А.Рембо);
- інтрига (містифікації в творах М. Булгакова);
- одкровення («Провина зірок»);
- засудження (Г. Белль «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...»);
- реквієм («Реквієм» А. Ахматової);

Висновки з перспективою майбутніх досліджень

Створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості визначається Національною стратегією розвитку освіти України на 2012 – 2021 роки [3], Концепцією літературної освіти, Державним стандартом базової та повної середньої освіти [2] на основі особистісно зорієнтованого (забезпечує розвиток індивідуальних пізнавальних можливостей кожного студента; допомогу йому в самопізнанні, самореалізації, самовизначенні); компетентнісного (сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей) та діяльнісного (розвиває уміння і навички студента щодо застосування здобутих знань у практичних ситуаціях) підходу до навчання в пошуках шляхів інтеграції до соціокультурного та природного середовища.

За допомогою використання інтерактивних технологій на заняттях зарубіжної літератури створюються умови для формування ключових і предметних компетентностей студентів, їх повноцінної самореалізації, розвитку активності та творчих здібностей. Використання викладачами відповідних технологій навчання забезпечує ефективні умови формування особистості, здатної самостійно здобувати, поновлювати та коригувати набуті знання впродовж життя відповідно до стійких змін у часі. Лише соціально компетентний викладач може виховати соціально компетентну особистість [4, с. 35]. Звідси друга, найважливіша роль викладача – він є вихователем і наставником. Його обов'язок – сформувати у студента здатність та навички ефективно взаємодіяти з оточуючим світом, уміння встановлювати доброзичливі міжособистісні відносини, розуміти почуття оточуючих, встановлювати межі допустимої поведінки. Цей аспект суспільних завдань викладача якраз і становить сферу його соціальної компетентності. Отже, перспектива розвитку досліджень в даній галузі полягає у виробленні конкретних

комунікативно-ситуаційних вправ до кожної теми курсу зарубіжної літератури відповідно до нових програм .

Список використаних джерел

- 1.Буряк С.Д., Острова Г.О. Інтерактивні й нестандартні уроки зарубіжної літератури. Харків: Основа, 2005. 246с.
- 2.Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // URL: https://www.mon.gov.ua/images/files/derzh-standart/post_derzh_stan.doc (дата звернення: 30.04.2019).
- 3.Національна стратегія розвитку освіти України на 2012 – 2021 //URL:<https://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>. (дата звернення: 30.04.2019).
- 4.Онищенко О.В. Формування життєвих компетентностей учнів у процесі викладання світової літератури: Методичний посібник. Кременчук, 2010. 47с.
- 5.Штанько Л. І. Зарубіжна література. Інтерактивні технології на уроках. 5– 12 класи. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 152 с.

In the article is presented experience of social competence modeling for students interactive learning methods on lessons «Foreign literature».

Key words: *competence, key competencies, interactive learning methods, interactive technology, competency-orientated approach in education.*